

BUITENKUNST Joke de Wolf bekijkt deze zomer kunst in de openbare ruimte. Aflevering 5: rotondekunst heeft, terecht, een imagoprobleem. Toch zijn er ook mooie rotondes te ontdekken.

tekst **Joke de Wolf**

Kunst met een draai

Tilburg. FOTO JOKE DE WOLF

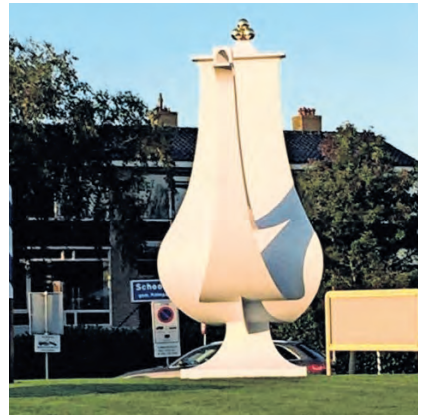
Stolwijk. FOTO JOKE DE WOLF

Het draaiend werk op een Tilburgse rotonde van kunstenaar John Körmeling. FOTO FLIP FRANSEN, HH

Haastrecht. FOTO JOKE DE WOLF

Schoonhoven. FOTO JOKE DE WOLF

Houd u vast, dit wordt een draaiend verhaal. Het gaat over rotondes. Uiteindelijk over de kunst binnenin, de zogeheten rotondekunst, maar het podium, de sokkel, is minstens zo belangrijk.

De rotonde is de kermisattractie van de autoweg, misschien wel van de hele openbare ruimte. Een draaimolen zonder begin- of eindtijd, zonder storende muziek, overal in Europa aanwezig. En nog gratis ook.

De bestuurder van de auto speelt in de rotonde-ervaring een hoofdrol: die moet afremmen, terugschakelen, bedenken welke afslag hij of zij gaat nemen, opletten en sturen zonder anderen af te snijden, en op tijd afslaan. Maar wat is op tijd? Dat is het mooie van de rotonde: je kunt eindeloos rondjes rijden, stuur in één stand, draaien maar, niemand die er last van heeft. H.H. ter Balkt dichtte wat somber over die eindeloosheid in zijn gedicht 'De rotonden', ook in 'Playtime', de film van Jacques Tati, rijden auto's eindeloze rondjes op de rotonde. Dat het nog steeds kan, is in deze tijd van utiliteitsdenken uitzonderlijk.

Die vrijheid staat wel onder druk. Een jaar of tien, vijftien geleden ontstond in Nederland een eigenaardige rotondemode: een voorkeur voor de

variant waarbij je al vóór de rotonde begint moet kiezen voor een bepaalde richting, het verkeer wordt over de rotonde gedirigeerd met richeltjes. De ontwerper heeft duidelijk niets van het rotondegenot begrepen. Om eindeloos op deze rotonde – 'turborotonde' blijkt hij te heten – te blijven, moet je vals spelen en elke halve ronde een extra bocht naar links maken. Weg eindeloze draaimolen.

Wat is er mis met de grote rotondes? Ze zien er misschien wat grimmig uit, maar sinds ik in Parijs gefietst heb, kijk ik er anders naar. De eerste keren op de Place de la Concorde of Place de la Bastille waren griezelig. Hoe kon je als fietser levend uit zo'n draaiende autobrij komen? Aan strepen op de weg doen Parijzenaars niet, je moet zelf bedenken wat een handige route is. Dus goed bedenken welke afslag je gaat nemen, daarop afsturen, en vooral niet achter je kijken, dat doet niemand. Deze rotondes werken met verkeerslichten, midden op het plein sta je soms even stil, te wachten op het verkeer van rechts. Naar links kijk je op zo'n moment niet. En dat terwijl daar vaak iets bijzonders te zien is.

We blijven nog heel even in Parijs en gaan naar de oervorm aller rotondekunstwerken, neergezet lang voor de introductie van de auto: de Arc de Triomphe, op het Place de l'Étoile. Twaalf wegen komen daar samen, als een keizerlijke sokkel voor de triomfboog waar Napoleon in 1806, na de

slag bij Austerlitz, opdracht voor gaf. In Nederland hebben we zulke triomfen niet gehad, maar kleinere rotondekunst is in Nederland wel populair. Er is zelfs een Rotondologisch Genootschap, dat die stroming met frisse spot volgt. Rotondekunst dient meestal als reclamebord voor de stad of het dorp waar de rotonde bij of in ligt, en die reclame wordt niet altijd even slim gemaakt.

Ik maakte een rondje in Zuid-Holland, in de gemeente Krimpenerwaard, ik had net zo goed voor Overijssel of Limburg kunnen kiezen. Op de rotonde van Haastrecht staan twee schaatsers, leunend op hun diep gebogen voorste been, het achterste gestrekt, handen op de rug. Een monument voor schaatskampioenen Hein Vergeer en Leo Visser, die beiden in Haastrecht geboren zijn. Vanaf bepaalde richtingen zijn de afbeeldingen onzichtbaar, het zijn platte silhouetten, uitgesneden uit Cortenstaal. Terwijl juist wedstrijdschaatsers zo vertrouwd zijn met bochten maken, pootje over, binnen- en buitenbochten, zeilen de twee heren hier doelloos door de ruimte, en ook nog van elkaar vandaan. Daar zit vast geen diepere betekenis achter.

Eenzelfde euvel is een paar kilometer verderop, in Stolwijk. Daar maakt men kaas, het dorp heeft zelfs het enige wapen waarin een kaas is verwerkt. Genoeg reden dus om in 2016 ook op de rotonde een kaas te zetten. Knalgeel, glimmend, als een sombrero van groot naar klein op elkaar gesta-

peld, geprikt op een ijzeren prikker die, lekker gek, nét een beetje scheef staat. De volgende keer als ik Stolwijker kaas bij de kaashandel zie liggen, zal ik aan die rotonde denken. Rotondekaas. Nee, dat is geen reclame.

Geen ronde koffiepote

Maar vooruit, niet alle stadspromotie in rotondekunstvorm is zo treurig. Even verderop heeft Schoonhoven het een stuk beter aangepakt. De stad van de zilversmidopleiding liet verschillende kunstenaars kunstwerken maken voor de vijf rotondes op de N210 rond Schoonhoven. Vooral de twee werken van zilversmid Jan Nouhuys, die een zilveren koffiepote ontwierp, zijn interessant: terwijl je de rotonde rondrijdt, verandert het beeld, het is geen volledig ronde pote.

Van een totaal andere orde is de rotondekunst die losstaat van de platte stadspromotie. Tilburg heeft aan de noordkant van de stad waarschijnlijk het mooiste en grappigste rotondekunstwerk van Nederland: het 'Draaiend huis' van beeldhouwer en architect John Körmeling. Het levensgrote woonhuis, een typisch Nederlands rijtjeshuis, draait zelf rond op het middeleeuwse terrein over ijzeren rails. Bij het eerste ontwerp was dat nog met verkeerssnelheid, na plaatsing in 2008 is dat teruggebracht tot een rondje per etmaal. Nog steeds een bijzondere attractie voor de stad met de grootste kermis van de Benelux.

Stuur in één stand, draaien maar, niemand die er last van heeft